

التقابل الداخلي في سفري ارميا واسعيا

التكبولت فنیم بسفر یرمیا هو وبسفر یشعیا هو: در'.ریآد عبد أبرآهیم آل غبورى اونیبرسیتت בגדآد מרכז העיונים הסטראטגיים ו בינלאומים

م.د ریاض عبد أبرآهیم

مركز الدراسات الاستراتیجیة والدولیة جامعة بغداد

المستخلص:

یعد كتاب التوراة احد المصادر المهمة في الدراسات اللغویة والادبیة لما یحتویه من بناء لغوی وادبی وفكری وفلسفی. یهتم هذا البحث بدراسة مهمة لاحد العناصر الاساسیة الشعر التوراتی , التي تولف وحدة متكاملة ومتداخلة یكون فیها البناء اللغوی اساس هذه العناصر المشتركة . یتناول هذا البحث قضية التقابل باعتبارها احد الاقسام الاساسیة اللغویة في بناء النص التوراتی وخاصة الجوانب الادبیة واهمها الشعر التوراتی. التقابل هو ان یكون التشابه في بناء البيت الشعری التوراتی من حیث عدد المفردات في البيت الواحد او من حیث الترادف في البيت الواحد او التضاد وغيرها من أشكال البناء اللغوی للتقابل في النص الواحد والتعریف ایضاً بالتقابل ووظيفته واقسامه بشكل عام والتقابل الداخلي بشكل خاص والذي یعتبر من اهم اقسام التقابل واكثرها خصوصیة لكونه یقوم على بناء فكرة متكاملة او فكرة مشتركة تكونها مجموعة من الابیات الشعریة داخل النص الواحد بأسلوب بلاغی وبتعابیر وبناء لغوی , حیث تتكون المضمون الواحد بین ابیات شعریة لاتكون مبنیة على الصدر والعجز في البيت الواحد بل على الصدر والعجز في بیت شعری اخر او في صدر شعری اخر , بمعنی لاتكون هذه الابیات الشعریة متسلسلة بل تكتمل الفكرة بمختلف الابیات في البناء الشعری الواحد وبشكل متناسق ومقبول لغویاً. لذا وقع اختیارنا على سفري ارميا واسعيا لما یتمیزان به من بناء لغوی رصین واسلوب ادبی متمیز یكون فیها التقابل الداخلي واضحاً بشكل مفهوم ومقبول للقاریء.

Abstract:

"The Parallels in books Jeremiah and Isaiah"

By : Dr. Riyadh Abed Ibraheem- Center for strategic international studie- Baghdad university.

The book of The Old Testament is one of the important sources in linguistic and literary studies because it contains linguistic, literary, intellectual and philosophical construction. This research deals with the important study of one of the basic elements of the elements of biblical poetry, which constitute an integrated and overlapping unit in which linguistic construction is the basis of these common elements. This research deals with the issue of encounter as one of the main linguistic divisions in the construction of biblical text, especially the literary aspects and the most important biblical poetry. The encounter poem in terms of the number of vocabulary in the same poem or in terms of synonyms in one line or contrast and other forms of linguistic construction to correspond in the same text and the definition of the addition of the interview and its function and its divisions in general and the internal correspondence in particular, The sections of the interview and the most special because it is based on the construction of an integrated idea or a common idea made by a set of poetic verses within the text in a rhetorical style and expressions and language structure, where the content consists of one of the verses are not based on poetry chest and disability in one line, but on the line of another verse or other poetry, in which these verses are not serialized, but rather complete the idea in different verses in the construction of poetry one in a consistent and acceptable language. Therefore, we chose the book Jeremiah and Isaiah because of its distinctive linguistic construction and a distinct literary style in which the internal encounter is clearly understood and acceptable to the reader.

תקציר:

ספרי یرמיהו וישעיהו הם מן הספרים הכוללים סוגים חשובים מבחינת הבנין הלשוני הספרותי והדקדוקי, ראוי לציין כי הספרים הללו שאנו עוסקים בהם כוללים אמצעים מיליציים שונים, לכן זאת הסיבה החשובה שבחרנו את הספרים על בסיס פירוש אחד הצדדים החשובים מבחינה לשונית התקבולת פנים אחד מסוגי התקבולת שנחשבת מהמורכבים העיקריים בשירה תנכית. התקבולת אחד האמצעים המקובלים בשירה התנכית שמתבסס על משפטים בעלי תוכן מקביל הבאים זה לצד זה, בדרך כלל יש בתקבולת שני משפטים כאלה, אך ייתכן

להעמיד גם מספר רב יותר של משפטים מקבילים זה אחר זה, התוכן המקביל עשוי להיות דומה זה לזה, אך ניתן להביא בשני איברי התקבולת גם תכנים הפוכים ומנוגדים. התקבולת פנים שלפנינו שונות הן משאר ההתקבולת: שאנו מוצאים בספר מקרא. המחקר מתענין בבעיה לשונית חשובה לכן המחקר כולל שני פרקים בנוסף למבוא הקדמה והתוצאות.

הקדמה:

בתחילת המחקר אנו חייבים לדעת את המובן המדויק לתקבולת בצורה כללית מבינת התפקיד החשובית סוגי התקבולת, ונתחיל אחר כך בניתוח לשוני של תקבולת פנים בספרי ירמיהו וישעיהו.

התקבולת: אפשר לומר שתקבולת צלעות היא אחד האמצעים הספרותיים הרווחים ביותר בשירה התנכית, שאף חדר לפרוזה.

בתקבולת יש בדרך כלל שתי צלעות צלע א' וצלע ב', ולפעמים שלוש צלעות. השיר התנכי מורכב ממשפטים בעל (2-3) צלעות ולפעמים יותר, ההתקבולת: זו לזו, תקבולת נבחנת בשני מדדים, תוכני וצורני.

מבחינה תוכנית התקבולת יכולה להיות נרדפת, ניגדית, וחסרה. מבחינה צורנית התקבולת יכולה להיות מתאימה, חסרה, כיאסטית (מוצלבת) ⁽¹⁾.

שאלת המחקר:

הבעיה העיקרית במחקר היא התשובה על שאלה חשובה האם התקבולת פנים שונה מן שאר סוגים השונים של התקבולת והאיכות של השינוי בהבנת התוכן בטקסטי המקרא. מבחינת הלשון והספרות המשנאית.

מטרת המחקר:

למחקר כמה מטרות חשובות אבל המטרה הראשונה והחשובה היא לדעת או לקביעת את התפקיד לתקבולת פנים בהקמת קשר הדוק בין הצלעות השונות והשפעת שיטה הזאת באיחוד התוכן בכל פרק בספרי המקרא. מבחינה ספרותית ולשונית ביצירת ספרי המקרא.

הפתרון:

אנחנו מנסים להגיע לפתרון שעיון הלשון והספרות בספרים הקדושים ותבנית הספרים יכולה ויכולה לאיחוד או להציג תוכן משותף על ידי מורכבי התקבולת בצורה כללית ותקבולת פנים בצורה מיוחדת.

מילות מפתח:

ירמיהו, ישעיהו, ספרים, תקבולת, תקבולת פנים.

סוגי התקבולת:

לתקבולת ישנם כמה סוגים כמו:

א-תקבולת נרדפת, תקבולת שלמה, שבה לכל חלק בצלע הראשונה ישנו חלק בצלע השנייה. למשל בספר תהלים: (ב'ז אֶסְפְּרָה, אֶל-חַק: יְהוָה, אָמַר אֱלֹהֵי אֶתְנֵי אֶתָּה -- אֲנִי, הַיּוֹם יִלְדְּתִיךָ).

ב-תקבולת נגודית: שבה לכל חלק בצלע הראשונה מתנגד לחלק בצלע השנייה. למשל בספר תהלים: (כ"ח א) אלה כרכב, ואלה בסוסים; ונאנחנו, בשם-יהוה אלהינו נזכיר).

ג-התקבולת פנים: צלעות מקבילות במקבילית יש שני זוגות של צלעות מקבילות מלבן, מעוין וריבוע הם מקרים פרטיים של מקבילית, ולכן גם בכל אחד מהם יש שני זוגות של צלעות מקבילות, למשל בספר תהלים: (ב"א א) למה, רגשו גוים; ולאמים, יהגו - ריק).

ד-תקבולת חסרה: תקבולת חסרה היא תקבולת שבה הפועל המופיע בחרוז הראשון של התקבולת, נמשך גם אל החרוז השני, מבלי שיופיע שם במפורש. תקבולת שבה ישנו חלק אשר מופיע רק באחת הצלעות. אין זה פעם בתקבולת משום שהיא מביאה לכך שהקורא משלים זאת בעצמו 94. למשל בספר תהלים: (סד"י ו) יראו, פלאדם; ויגידו, פעל אלהים; ומעשהו השפילו).

התקבולת פנים: שלפנינו שונות הן משאר ההתקבולת: שאנו מוצאים בספר מקרא, בגלל:

(1) בהיותן התקבולת פנים ולא התקבולת חוץ, כלומר ששני חלקי התקבולת המקבילים זה אל זה הם מאותו הספר.

(2) שתקבולתן מתבטאת לא כל על-ידי מליצות וניבים דומים-אלא על-ידי מבנה אחד ותוכן משותף. מובן שלא באו בחשבון להקבלה אותם פסוקים, או חצאי פסוקים, המשמשים פסוק-חוזר, כגון: בספר ירמיהו העל אלה לא אפקד נאם אלוהים ואם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי- החוזר שלש פעמים: ה, ט, כט, ט, ח. בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה- החוזר. בספר ישעיהו חמש פעמים: ה, כה, ט, יא, טז, כ, י, ד: קנאת אלוהים צב' תעשה זאת ספר שמות ט, ו, לז, לב. כמו כן לא ציינתי פסוקים שהנביא חזר עליהם כצורתם בלי שנויים, או בשנויים קלים מאד, כפי שהם מצויים בשני הספרים שאנו עוסקים בהם בזה, ספרי ירמיהו וישעיהו⁽²⁾.

פרק ראשון

ספר ירמיהו:

התקבולת הפנים שבספר ירמיהו מתחלקות לפי נושאן ולפי מסגרתן לשתי יחידות, שאנו מביאין אותן בזה בשם יחידה א ובשם יחידה ב.

יחידה ראשונה:

פרק ב, ט-טז פרק יח, יג-יז הנושא: שתים רעות...

פרק ב פרק יח

ט. לכן עד אריב אתכם נאם ה'... יג. לכן כה אמר ה'

י. כי עברו כתיים (1) וראו שאלו (2) נא בגוים.

1. עברו אל כתיים-עברו את הים המפריד ביניכם לבין האיים. ומליצתו היא כמליצת ישעיהו, ובדרך של כיות, שאמר: בתולת בת צידון, כתיים קומי עברי ישעיהו(כג, יב) ויאמר, לא-תוסיפי עוד לעלוז; המעשקה בתולת בת-

צִידוֹן, כְּתִיִּים (פְּתִיִּים) קוּמִי עֲבִרִי--גַּם-שָׁם, לֹא-יָנוּחַ לָךְ). אֵל כְּתִיִּים- הֵם בְּקִרְוֹב צְפוֹנִית-מֵעֲרֵבִית לֵאֲרָצֵנוּ, וְקִדְר- דְּרוּמִית-מִזְרַחִית, וְעַל כֵּן הֵם מִצִּינִים אַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם. כִּיּוֹצֵא בֹזֵה (דְּבָרִים ד, לֵב): כִּי שָׁאֵל נָא לִימִים רֵאשׁוֹנִים... וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצֵּה הַשָּׁמַיִם.

2. שָׁאֵלוּ נָא בְּגוֹיִם-הַדְּרִישָׁה לְשָׁאֵל חוֹזֵרֵת פְּעֻמִּים אַחְדוֹת בְּסִפְר יִרְמִיָּהוּ, כִּאֵן וְכֵן (ו, טז) עִמְדוּ עַל דְּרָכִים וְרָאוּ וְשָׁאֵלוּ לְנִתְבוֹת עוֹלָם... (ו, ל): שָׁאֵלוּ נָא וְרָאוּ... וְקִדְמָתוֹ תוֹרָה בְּדָבָר אִמֵּת בִּלְבָב כִּי שָׁאֵל נָא לִימִים רֵאשׁוֹנִים... וּבְסִפְר שְׁמוֹת (לֵב, ז): שָׁאֵל אֲבִיךָ וְיִגְדֵךְ, זְקֵנִיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ. וּבְסִפְר אִיּוֹב (ח, ח): כִּי שָׁאֵל נָא לְדֶרֶךְ רִישׁוֹן.

3. וְקִדְר שְׁלַחוּ-לְעוֹמֵת שְׁלַחוּ נֹאמֵר בְּמִקְבִּיל: שָׁאֵלוּ נָא בְּגוֹיִם, כְּמוֹ כֵּן אֲנִי מוֹצֵאִים אֶת מִתּוֹשָׁאֵל אֲבִי לְמַךְ מִזְרַע קִין בְּסִפְר בְּרֵאשִׁית (ד, יח) כְּמִקְבִּיל לְמִתּוֹשָׁלַח אֲבִי לְמַךְ מִזְרַע שֵׁת בְּסִפְר שְׁמוֹת (ה, כה). לְהַשִּׁיב אִמֵּרִים אִמֵּת לְשִׁלְחִיךְ "לְשׁוֹלְחֵךְ (כֵּךְ בְּלִשׁוֹן יַחֲדִי), לְשׁוֹאֲלֵךְ הוֹרָאָה טוֹכְנִית מִיּוֹחֲדָת⁽³⁾. וְכֵךְ מִפְרָשִׁים גַּם הַשְּׁבַעִים בְּתַרְגוּמָם, אֲךָ לֹא בְּלִשׁוֹן יַחֲדִי כִּי אִם בְּלִשׁוֹן רִבִּים- מִשׁוֹם שְׁנוֹסַח הַמִּקְוֹר הָעִבְרִי שְׁבִידָם הִיָּה לְשִׁלְחִיךְ, בְּלִשׁוֹן רִבִּים, כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּהִרְבָּה כְּתִיבַת הַמִּקְרָא וְדְפוּסִים לְפָנֵינוּ. וְאִין לְהַסִּיק כִּלְל מִתַּרְגוּמָם שְׁנוֹסַחַתָּם בְּמִקְוֹר הִיתָה לְשִׁלְחִיךְ, גַּם יוֹכִיחַ שְׁנוֹסַחַתוֹ הִיא לְשִׁלְחֵךְ, כִּי כֵךְ הוּא מְבִיא אֶת הַמְלָה, וְאִף-עַל-פִּי-כֵן הוּא מְבִאָרָה: לְשִׁלְחֵךְ. וְרֵאִיָּה מְכַרְיַעָה לְכֵךְ הִיא הָעוֹבְדָא שְׁבַכְל כְּתִיב-הִיד וְהַדְּפוּסִים שְׁמוֹנָה לֹא נַחֲלָקוּ כִּלְל שֶׁהַמְלָה הַנְּדוּנָה הִיא מְשׁוּרֵשׁ שְׁלַח, וְעַל מָה נַחֲלָקוּ, אִם הַנוֹסַח הוּא לְשִׁלְחֵךְ בְּלִי הָאוֹת"י" אַחֲרֵי הָאוֹת"ח", לְשׁוֹן יַחֲדִי, אוֹ לְשִׁלְחֵךְ בְּ הָאוֹת"י", לְשׁוֹן רִבִּים. וְעַלֵּינוּ לְאִמּוֹר שְׁמִסוֹרֵת הִיתָה בִּיד הַשְּׁבַעִים, וְכֵן הִיתָה בִּיד הַמִּפְרָשִׁים שְׁלִפְעֻמִּים שָׁאֵלוּ וְשִׁלְחוּ, הַקְּרוּבִים זֶה לְזֶה מִן הַצַּד הָאֲטִימּוֹלוֹגִי, יֵשׁ לְפַעֲמִים מִשְׁמַעוֹת מְשׁוֹתֶפֶת. וְרוּוֹגַע לְנוֹסַח אִם בְּלִשׁוֹן יַחֲדִי אוֹ בְּלִשׁוֹן רִבִּים, יֵשׁ לְהַעִיר שֶׁשֵּׁם תּוֹאֵר זֶה גַּם בְּצוֹרֵת לְשׁוֹן רִבִּים-שׁוֹלְחֵיךְ אִפְשֵׁר שֶׁהוּא מְכוּוֹן כְּתוֹאֵר לִיחֲדִי, כִּי כֵךְ אֲנִי מוֹצֵאִים אוֹתוֹ בְּתַנְכִּיּוֹת אַחֲרִיּוֹת, בְּסִפְר מִשְׁלִי (י, כו): כְּחִמֵּץ לְשָׁנִים וְכַעֲשָׂן לְעִינִים כֵּן הָעֶצֶל לְשִׁלְחִי (לְשִׁלְחוּ). וּמְפֹרֵשׁ יוֹתֵר בְּסִפְר שְׁמוֹת (כה, יג): כְּצַנֵּת שֶׁלֵּג בְּיוֹם קִצִּיר צִיר נֹאמֵן לְשִׁלְחִי וְנִפְשׁ אֲדָנִי יֵשִׁיב (לְשִׁלְחוּ-נִפְשׁ אֲדָנִי). וְאִם עַל הוֹכַחַת שְׁנֵי הַמִּקְוֹמוֹת הָאֵלֶּה אִפְשֵׁר עוֹד לְעַרְעֵר, הִרִי לָךְ מְקוֹם שְׁלִישִׁי שֶׁאִין עֲלִיו תְּשׁוּבָה וְעַרְעוֹר כִּלְל⁽⁴⁾.

י: הֵן הִיתָה כִּזָּא? (4) מִי שְׁמַע כָּאֵלֶּה .

שְׁעִרְרַת עֲשֵׂתָה מֵאֵד בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל! (5)

יֵא. הֵהִימִיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהֵמָּה לֹא אֱלֹהִים (6) יֵד. הִיעִזּוּב מִצּוֹר שְׁדִי שֶׁלֵּג לְבַנּוֹן,

וְעִמִּי הַמִּיר כְּבוֹדוֹ בְּלוֹא יוֹעִיל! (7) אִם יִתְנַשּׁוּ מִיִּם זָרִים קָרִים נוֹזִלִים? (8)

נֹאמֵר בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים הָאוֹמֵר לְשִׁלְחוּ צֵא הַרוּג אֶת הַנִּפְשׁ הוּא חַיִּיב וְשׁוֹלְחִי פְטוֹר. שְׁמֵאִי הַזֶּקֶן אוֹמֵר מִשׁוֹם חַגִּי הַנְּבִיא שׁוֹלְחִי חַיִּיב (קִידוּשִׁין מִג, א), הִרִי הַנוֹשֵׂא-שׁוֹלְחִי בְּלִשׁוֹן רִיבּוּי, וְהַנוֹשֵׂא-פְטוֹר, חַיִּיב בְּלִשׁוֹן יַחֲדִי גַּם בֹּא לְשׁוֹן רִיבּוּי עַל הַשׁוֹלַח הַיַּחֲדִי: שְׁלַח נַח אֶת הָעוֹרֵב לִידַע מָה בְּעוֹלָם הַלֵּךְ לוֹ וּמִצָּא נְבִלָה בְּרֵאשִׁי הַהָרִים וַיֵּשֶׁב לוֹ עַל מֵאֲכָלוֹ וְלֹא הִשִּׁיב שְׁלִיחוֹתוֹ לְשׁוֹלְחִי, וְטַעַמוֹ שֶׁל דְּבַר מִשׁוֹם שֶׁהַשׁוֹלַח הוּא מַעִין אֲדוֹן וּמִצְוָה לְשִׁלְחוּ, וְכִמְהָ שְׁנֹאמֵר בְּפִסְקוֹ שֶׁהַבָּאנוּ: כְּצַנֵּת שֶׁלֵּג... צִיר נֹאמֵן לְשִׁלְחִי וְנִפְשׁ אֲדָנִי יֵשִׁיב. וְאִין סִפְק שְׁמַטַּעַם זֶה גַּם אִמְרוּ בְּקִידוּשִׁין (מָה, ע"ב) לֹא חִצִּיף אִינֵשׁ לְשׁוּיִי לְאֲבִיו שְׁלִיחַ (אִין אָדָם חִצּוּף לְעִשׂוֹת אֶת אֲבִיו שְׁלִיחַ), כִּי הִרִי לֹא יִתְשַׁנָּא אִישׁ לְהִיּוֹת נְגִיד וּמִצְוָה לְאֲבִיו- וְאִם אֲדָנוֹת כִּאֵן מוֹבֵן לְשׁוֹן רִיבּוּי שְׁבוּ, קִבַּע בְּסִפְר יִשְׁעִיהוּ (יט, ד), כִּי "כֹּל לְשׁוֹן אֲדָנוֹת קָרוּי בְּלִשׁוֹן רִבִּים וְאִפִּי יַחֲדִי", גַּם בְּסִפְר בְּרֵאשִׁית (לָה, ז), וְכַשֵּׁם שֶׁהַנְּבִיא אִמֵּר אֲדָנִים קִשָּׁה (שֵׁם יִשְׁעִיהוּ), כֵּךְ אִמְרוּ חֲז"ל:

שולחיו חייב, שולחיו פטור מעתה מצאנו עוד צד משותף לשלח ושאל, כי גם לשאל יש לפעמים משמעות צווה, גם הראיתי על התקבולת שבין שאל וצווה בישעיהו (מה, יא) האתיות שאלוני על בני ועל פעל ידי תצוני. והתבוננו- על ידי שלוחיכם, או בדבריהם. וראו-בראית הלב, כמשמעות ולבי⁽⁵⁾.

4. הן-מלת השאלה אם, אלא שדרך אם לבוא רק כשאלה שנייה, אלטרנטיבית, אחרי שקדמה לה שאלה והאות השאלה בראשה כגון בפרקנו פסוק לא: המדבר הייתי לישראל, אם ארץ מאפליה), ומשמעות אם-או, ויש הן אם כמלת תנאי והקדמה לשאלה הבאה בהאות השאלה כרגיל, כגון: הן ישלח איש את אשתו... והיתה לאיש אחר הישוב אליה עוד (ירמיהו, א) הן היתה כזאת ובמקביל נאמר: מי שמע כאלה ושניהם ממקור אחד יהלכו, למשל בספר במדבר (ד, לב) הכתוב אמר: כי שאל נא לימים ראשונים... הנהיה כדבר הגדול הזה, או הנשמע כמהו והנה מוצאים הצעת אחד לצרף כאן שתי המלים הן היתה (כזאת) למלה אחת ולקרוא: הנה הנהיתה כזאת אך התקבולות מוכיחה שלא יתכן לעשות כך. אמנם הפסוק בספר דברים היה לנגד עיני הנביא והוא השתמש במליצותיו, אך מה אנו רואים במקבילה שהפך בנין נפעל שבתורה "הנשמע" לבנין קל ואמר "השמע", וכך עשה גם כאן ואמר "היתה" במקום הנפעל ובשניהם הקדים מלת שאלה במקום האות השאלה שבמקרא "הן"-כאן⁽⁶⁾.

5. ההימיר גוי: ועמי המיר: הראשון הוא משורש ימר והשני משורש מור, ואין הבדל משמעות ביניהם, אלא שכך דרך הרבה משרשי ע"ו, או ע"י, לבוא גם בצורת פ"י, כגון גור-יגור, טוב-יטב, נוק-ינק וכו'.

6. ועמי המיר כבודו בלוא יועיל- הוא מונה בזה שתי רעות, כמפורש בפס' יג. ובתקבולת מקביל אליו חלק ראשון של פסוק (טו: כי) שכחני עמי, לשוא יקטרו, שגם הוא כולל שתי רעות⁽⁷⁾.

יב. שמו שמים על זאת ושערו חרבו מאד! (9)

יג. כי שמים רעות עשה עמי: טו. כי שכחני עמי, לשוא יקטרו. (12)

אותי עזבו מקור מים חיים, ויכשולם בדרכיהם שבולי עולם

לחצב להם בארות בארת נשברים (10) ללכת נתיבות דרך לא סלולה. (13)

אשר לא יכלו המים.

יד. העבר ישראל אם יליד בית הוא, מדוע היה לבז?

טו. עליו ישאנו כפרים, נתנו קולם, טז. לשום ארצם לשמה, שרוקת עולם

וישיתו ארצו לשמה, עריו נצתה מבלי ישב (11). כל עובר עליה ויניד בראשו.

7. שעררת לפי ענינו מקביל חלק זה של הפסוק לפסוק יב שבמקבילה, כי שניהם הם קריאה של תמהון והשתוממות על רוע מעשי העם. ויש בזה מעין מליצה שנחלקן, כי מליצת הנביא בפרק ה, ל היא שמה ושערוה נהיתה בארץ. וכאן בתקבולת חלק את המליצה: בב, יב אמר שמו (פעלבמקום השם שמה) שמים על זאת, ובמקביל אליו אמר שעררת-שערוה. וקרוב להאמר ששעררת נאמרה כנגד ושערו בפסוק המקביל-אף-על-פי- שהאחרון הוא בשעררת שמאל והראשון בשעררת ימין⁽⁸⁾.

8. היעזב מי שהוא, מצור שדי בגלל צור שדה שנקוות עליו טפי מים שאינן נספגות, היעזוב מי שהוא בגלל מים אלו את שלג הלבנון, הטוב והמרענן אם ינתשו ינטשו מים זרים – ממים, בגלל מים זרים, האם בגלל מים כאלה שטיבם וטבעם בלתי ידועים ינטשו קרים – מים זרים, נזלים כך נראה לפרש על-פי התקבולת. ויש כאן כמו במקבילה שתיים רעות ואותו המשלבספר השירים: מעין גנים באר מים חיים ונזלים מן לבנון (שיר השירים ד, טו) והוא כדרכו שראינו לעיל, חלק מליצותו: כנגד באר מים חיים אמר בחלק א של התקבולת מקור מים חיים, ואף רמז לבאר בכתבו בארות בארת באל"ף, ובחלק ב של התקבולת השתמש במליצות שבסוף אותו הפסוק: ונזלים מן לבנון וידידי מר יהודה הוסיף שלגבי האלהים מתאים יותר הכנוי מקור מאשר באר.

9. הפסוק של קריאת תמהון, כסוף פסוק יג במקבילה. חרבו-רגזו, כאחת המשמעויות של המלחמה, וכן מתרגם לפניו רגזה ארץ רעשו שמים (יואל ב, י) קדמוהי חרובת ארעא זעו שמיא. אך כך הוא מתרגם גם הפעלים אבל, נבל כשהם משרתיים מלת ארץ. לפעל אבל השווה ת"י בספר ירמיהו (יב, ד, כג, י) ולפעל נבל תרגום בספר ישעיהו (כד, ד). ולעמת תרגום ליואל הוא מתרגם בספר ישעיהו (יג, יג) על כן שמים ארגזו ותרעש הארץ ממקומה על כן שמיא אזיע, ותזוע ארעא מאתרהא. ועל-כן אין לקבוע שחרב בתרגום הוא לרגז גם כשהוא בא כתרגום לשורש רגז⁽⁹⁾.

10. לחצב להם בארות, בור שמימיו מכונסים חוצבים בסלע או בקרקע קשה, כדי שלא יספגו מימיו באדמה, וכן הוא אומר בספר דברים (ו,יא) וברת חצובים אשר לא חצבת, וכן בספר דברי הימים ב (כה,י): ויחצב ברות רבים. בארות-בורות, ונכתבה בא' בהשפעת "באר מים חיים" בספר שירהשירים (ד, טו) שהיה לנגד עיניו, ונמצא באר באל"ף וחולם בלשון יחיד שלש פעמים, וכלן בפרק אחד⁽¹⁰⁾.

טז. גם בני-נף ותחפנס(14) ירעוך קדקד(15).

יז. כרוח קדים אפיצם לפני אויב. ערף ולא פנים אראם(16) בים אידם.

יחידה ב:

פרק כג, ט-כה כט, כא-כד. הנושא: נביאי השקר.

דברי ירמיהו כט, כא-כד על הטאם וענשם של שני נביאי השקר שנבאו בקרב גולי יהודה בבבל אשר הגלו עם יכניה מלך יהודה- מקבילים תקבולת ענינית וגם מלולית לדבריו בפרק כג, ט-כה על נביאי השקר בכלל. והנה מקבילם בזה:

פרק כג

פרק כט

אל אחאב בן קוליה ואל צדקיהו בן

לנבאים נשבר לבי בקרבי...

מעשיה הנבאים לכם בשמי שקר...

כי מנאפים מלאה הארץ

והכם לעיניכם. ולקח מהם קללה...

כי מפני אלה אבלה הארץ...1

1. עריו נצתה, נצתו קוהלת, משורש יצת, או נצת-נחרבו, נחרקו: נצדו (צפניה ג, ו) משורש צדה. גם הכתיב נצתה הוא לשון רבות על דבר בנות צעדה כמו בספר בראשית (מט, כב) .

2. וכשלום- נביאי השקר ואולי: וכשלום-הם הכשילו אותם- עצמם. בדרכיהם, שהם שבילי עולם-שבילי נצח⁽¹¹⁾. נתיבות-גרועים הם לגבי שבילי עולם, ומכל שכן כשהם דרך לא סלולה, ולכן הפירוש: ארחן דלא תקנו, אך לגבי "ארחות עקלקלות"⁽¹²⁾.

3. ירעוך קדקד, הפרשנים האחרונים מפרשים ירעוך-ירוצצוך, משורש רעה-רעע, וקדקד-כנרדף לראש כמו שהוא בהרבה מקומות בתנך. אך לפי התקבלות שלפנינו מקביל: "ירעוך קדקד" אל "ערף ולא פנים ארעם" שבמקבילה, ולפי-זה "קדקד" כאן נרדף ל"עורף" והשווה קדל ערף בארמית שעיקר שרשו קד-קדד, שהוא שרשו של קדקד, המסמן את החלק האחורי של הראש ממרומו עד העורף. לפיכך נראה לי לפרש ירעוך קדקד-ירדפוך ערף. רעה-הלך (אחרי מכאן השם רועה לזה שהולך אחרי הצאן) ונרדף הוא לפעל רדף בהושע (יב, ב) אפרים רעה רוח ורדף קדים כל היום כזב ושד ירבה, והשווה (מיכה ב,יא) לו איש הלך רוח ושקר כזב אטף לך ליינ ולשכר, ובספר (ישעיהו כט, כד) נאמר וידעו תעי רוח בינה, ושים לב הפעלים הלך, רעה, תעה מצרפים לרוח המתונה בדרך כלל, ורדף מצורף לקדים שהיא עזה וחריפה.

4. ערף: אראם- אראה אותם שהם פונים עורף ונסים לפני אויביהם⁽¹³⁾.

גם כן:

ובנבאי ירושלים ראיתי שערורה נאוף(2) יען אשר עשו נבלה בישראל וינאפו את נשי רעיהם

והלך בשקר(3)... (יד) וידברו דבר בשמי שקר

לא שלחתי את הנביאים והם רצו, אשר לא צויתם,

לא דברתי אליהם והם נבאו (כא)(4)

אם יסתר איש במסתרים

ואני לא יראנו ואנכי היודע ועד(6)

נאם ה'... (כד) נאם ה' (כג).

שמעתי את אשר אמרו הנבאים

הנבאים בשמי שקר(5) לאמר

חלמתי חלמתי (כה). ואל שמעיהו הנחלמי תאמר לאמר (כד).(7)

כאן הוא מונה חטאי העם, ובפסוק יד, חטאי נביאי השקר. לחטאי העם השווה הרשימה בספר (ירמיהו ז, ט) בתוכחתו אל הבוטחים בדברי נביאי השקר, "לבלתי הועיל", והוא שואל: הגנב רצח ונאף והשבע לשקר וקטר לבעל והלך אחרי אלהים אשר לא ידעתם ובאתם ועמדתם לפני הגוים. וקדמה לו נבואת הושע בסדר שונה קצת, אלה וכחש ורצח וגנב ונאף... על כן תאבל הארץ ואמלל כל יושב בה (הושע ד, ב-ג), והשווה גם בספר (ישעיהו כד, ה-ו).

1. שערורה-במקבילה נאמר: נבלה והן נרדפות במשעותן: מעשה רע ונתעב.

כי יבש חציר,	כי כלה בציר,	גלה חציר,
כלה דשא,	ונראה דשא	
ירק לא היה.	אסף בלי יבוא	ונאספו עשבות הרים.

3. דומים הם שלשת הפסוקים זה לזה בחומר מליצתם, במבנם ובתכנם. וקרבה יתירה יש בין (ישעיהו טו, ו) לבין הפסוק שבמשלי, כי תכנם הוא למרות נגודם כמעט זהה. בשניהם מדובר על אותו הנושא, על מראה צאן, אלא שבישעיהו מדובר על חרבנו, ובמשלי- על שגשוגו. ובישעיהו לב, י שהדברים מופנים אל הנשים השאננות והבנות הבטחות מיחד הנביא את דבריו על הבציר והאסף שהיו רגילות בהם ועתה יחסרו נלהן. כי לשון אסף נופל לא רק על אסף תבואת דגן, כי אם גם, ואולי ביחוד, על אסף פירות הקיץ, כמו שמצינו בדברי מיכה המורשת, בן-דורו הצעיר של ישעיהו, המתאונן ואומר בדרך משל ובדרך כיאסטי לדברי ישעיהו: אללי לי כי הייתי כאספי קיץ. כעללת בציר, אין אשכול לאכול, בכורה אותה נפשי. אבד חסיד מן הארץ, מיכה ז, א-ב ושים לב פסוק א' נאמר בדרך כיות: א-ד: קיץ-בכורה: ב-ג: עללת בציר- אשכול ובמחצית הראשונה של הפסוק הצלעות הן של שתים שתים מלים כל אחת, והמחצית השנייה של שלש שלש מלים, וממשיך בשלש גם בנמשל בפסוק ב, ומסיים בארבע⁽¹⁸⁾.

4. ישנם זיקה חזקה בין הפסוק שבמשלי ובין ישעיהו לב, על ידי שנים משלשה הפעלים שבו: גלה ונאספו. גלה (חציר) שכפעל עומד, בבנין קל, במשמעות גלוי וחשיפה נמצא רק כאן נבחר כנראה, כחקוי לכלה חציר או כלה בציר, שכפי שמסתבר ביו ניבים שגורים בלשון, חקוי חיצוני בצורתו ובצלולואך במשמעות הפוכה. גם לפעל ונאספו שלפעמים יש לו משמעות של גמר וכליון צריך ליחס גם לו בהקשר שהוא נמצא כאן, משמעות הפוכה. נראה לי שונאספו כאן הוא כמו ונחשפו בחלוף אות ח באות שהן בנות מוצא אחד וקרובות זה לזה בהגייתן. חלוף כזה נמצא בשם הפרטי תארע כמו בספר (דברי הימים א ח, לה) שבמקום אחר הוא נכתב באות ח: בכך נעשה הפעל הזה שלישייה לחבריו בפסוק: גלה ונראה. ורגיל הוא הפעל חשף לבוא כפעל נרדף לגלה וראה⁽¹⁹⁾.

אין ספק גלה נמצא הרבה כפעל עומד במשמעות גלות ונדידה שאף היא לדגש קל אינה אלא לשון גלוי שהרי "כל הגולה יצא מביתו ויגלה לעין רואים ומקום משכנו נעשה חשוף וגלוי, אך מובן זה כבר אינו מרגש בלשון. כך בישעיהו מז, ב-ג: גלי צמתך, חשפי שבל, גלי שוק, עברי נהרות, תגל ערותך גם תראה חרפתך. ובירמיהו יג, כו: וגם אני חשפתי שולך על פניך ונראה קלונך ושם פסוק כב: ברב עונך נגלו שולך, החמסו עקביך שלדעת בפירושים חמס הוא חשף בחלוף אות פ באות מ ובשוני מקומה. ואמנם את שנוי המקום אנו מוצאים גם כשאין חלוף אותיות, כמו שנראה מיד. וכן (ירמיהו מט, י) כי אני חשפתי את עשו, גלית את מסתוריו- ובפסוק המקביל בעובדיה ו נאמר: איך נחפשו עשו, נבעו מצפניו. נחפשו-נחפשו, נבעו-נגלו. גם ישנם צרך לפרש ונאספו במשמעות הפעלים הקודמים לו, ולכן נדחק לפרש: ונאספו עשבים לצמות.

ונראה לי שכשם שהפעל אסף בא לפעמים במקום הפעל חשף, ונאספו פירושו נחשפו, כך גם להפך יש והפעל חשף בא במקום הפעל אסף במשמעותו הרגילה אסף וכנס (כנש), חוקרי הלשון מתבלטים בפתרון "שני חשפי עזים" קשה להם ביחוד לעמוד על הצד האטימולוגי של מלת חשפי בערכו- ולפי דברינו אין חשפי אלא-אספי, שהוא לשון ריבוי של אסף מילת אסיפה וקבוץ, וחשפי עזים הם "קבוצי עזים". אמנם אינם מנמקים את פירושים.

גם מוסיפים ואומרים "ואין לו דמיון", אך נתקיים בו: תמת ישרים תנחם. ואולי גם חשף-מים, (ישעיהו ל, יד) חרש לחתות אש מיקוד ולחשף מים מגבא, ענינו אסף מים ונבחר לשון לחשף משום שהוא דומה בצלצולו למלת לחתות שהוא מקביל לה. וכן גם חשף יין בחגי ב, טז... בא אל היקב לחשף חמשים פורה משמעותו מעיקרו אסף, שהתפתח למשמעות שאב. ואנו מוצאים את הפעל אסף משרת מים בדברי האשה התקועית, כמו בספר (שיר השירים ב יד, יד) כי מות נמות וכמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו. אך אפשר שרק על "מים נגרים", רדודים ופזורים, נופל לשון אסף אבל לא על מים, או נוזלים אחרים, כשהם מכונסים ונקוים. ויתכן שזהו הגון המבדיל בין אסף לחשף. צרוף זה, חשף מים, נמצא גם באוגרתית, אך נכתב בסמ"ך ולא בשי"ן תחספן מה ותרחץ תחפשי ותרצחי⁽²⁰⁾

5. כי אפס המץ, כלה שד, אסיף ... כי אפס עריץ, וכלה לץ

תמו רמס מן-הארץ (טז, ד) ונכרתו כל-שקדי און (כט, כ)

נעשה להפך, התרגום חשפתי בירמיהו מלשון חפוש ובלוש ארי אנא איתתי בלושין על עשו, בתרגום כך דרך לשון נקיה כלפי מעלה. ובעקבותיו אחירים הולכים שתרגום חשפתי בצית (בדקתי). ולשון ארמית נבעו נתבקשו וכו'. גם כן נחלקו בפירוש של מבעה, מפרוש מלשון בקוש ומפרוש מלשון גלוי.

הפירושים של המפרשים ונאספו מילת אסיפה: והעשבים יאספו עמך למאכל הצאן, אבל אם כך היה צריך לאמר ואספת כמו שהוא באמת בתרגום השבעים, כי הרי-שלא כמו גלה ונראה-הם אינם נאספים מאליהם. ועוד שעשבות הרים למרעה-על ידי הצאן עצמן-הם עומדים, ולא לאסיפה⁽²¹⁾.

המשותף בחלק הראשון של שני הפסוקים הוא לא רק במבנה ובתוכן, כי אם גם בשימוש המשותף בפעלים אפס וכלה, ובדמיון צלצול השמות עץ, לץ ועריץ. כמו כן בולט הקשר בין שני הפסוקים על ידי השימוש בתקבלת זה לזה כמליצה שנחלקה בשני הפעלים הנרדפים תמו ונכרתו הבאים צמודים ביהושע ג, טז. על אחדות התוכן של שני פסוקי המקבילה הזאת, ולפיכך אף תרגם את שניהם תרגום זהה ורק בסופי הפסוקים שינה את פירושם לפי שוניים במקור. רעיון אחר פירוש שונה ומקורי לפסוק זה (טז, ד). לדעתו מכוונים כל הדברים שבפסוק אל מואב, וארץ מואב הלא היתה ארץ מקנה, כמו שיוצא בספר (תהלים ב ג, ד), על כן הוא מפרש את הפסוק כלו כנגד עיסוקו ומשלח ידו של מואב, וזה לשונו: כי אפס המץ, המיץ שלך, עשרך וכבודך שהיה לך על ידי צאנך ובקרך שאת מוצצת מהם חלב וחמאה. כלה שד, לשון שדים המספיקין חלב, כמו "וינקת חלב גוים" ושד מלכים תינקי. תמו רמס, הבהמות שלך, הרומסות בארץ. דבריו על "מיץ שאת מוצצת מהם חלב וחמאה" הם על פי ספר משלי ל, לג: כי מיץ חלב יוציא חמאה. "עשרך וכבודך" כבוד הוא בהרבה מקומות נרדף לעושר, השוה בספר (בראשית לא, א) לקח יעקב את כל אשר לאבינו, ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה. והשוה גם בספר (תהלים מט, יז-יח): אל תירא כי יעשר איש כי ירבה כבוד ביתו. כי לא במותו יקח הכל לא ירד אחריו כבודו- ובמשנה: במה דברים אמורים בעני שבישראל, אבל במכובד- הכל לפי כבודו (כתובות ה, ט)⁽²²⁾. ובכתובות עא ע"ב באה חשובה במקום מכובדת: בעשירות- שכן אשה חשובה וכו'. שכידוע אינו כלל ממיתרי מלים, מה ראה להוסיף ל"עשרך" שם נרדף זה אלא רמז רמז לנו בו, דרך אגב, כדרכו בהרבה מקומות, על פסוק שיש בו ללמד על הענין המדובר, על מצעץ, חלב, שד- שד, ויניקה, והוא ישעיהו סו, יא: למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה, למען תמצו ותענגתם מזיו כבוד (שעור הכתוב הוא: למען תינקו משד תנחמיה ושבעתם, למען תמצו מזיו כבודה והתענגתם-ורויתם), בפסוק יב: ונחל

שוטף כבוד גוים וינקתם.. כבוד-שפע, וכאן בעיקר שפע נוזל, ולכן דימיו "כנחל שוטף", ונופל בו לשון יניקה, ובירמיהו מח, יח "בנבואה על מואב" ניגודו של כבוד הוא צמא: רדי מכבוד ושבי בצמא⁽²³⁾. "תמו רומס, הבהמות הרומסות בארץ" בגלל תמו שהוא לשון רבים-רבות מפרש רש"י מלת רמס, כמו שכבר אמרנו, כשם כולל בלשון ריבוי. ואולי יש לצרף לרמס אות מ"ם ממלת מן שלאחריה, ותהי המ"ם עולה ויורדת, ונקרא: תמו רמס מן הארץ. לתמו מן הארץ השוה תהל' קד, לה: יתמו חטאים מן הארץ, לרמיסת הבהמות השוה בספר (ישעיהו ז, כה): והיה למשלחת שור ולמרמס זה. הקריאה רמסם מקבלת חזוק מן העובדה שגם הפסוק המקביל, כט, כ, מתחיל בלשון יחיד וגומר בל' רבים⁽²⁴⁾.

לפי פשוטם שלבפירושם זה, מדובר בטז, ד על מכה כלכלית, על כליון משק הרפת של מואב, ולפי זה אין לפסוק זה ולפסוק כט, כ, שהצבנו כמקביל לו, תוכן משותף, ותקבלתם היא חיצונית בלבד. כי תאור הפגיעה בצומח שבאותו פסוק כמשל, ואלה דבריו: כי יבש חציר, כלומר גבוריהם ומלכיהם ושליטיהם, מסביר אם כן למה הוא מדבר על חציר ודשא וגו' "ולפי ששבחה של ארץ מואב הוא מראה הטוב שבה כמו ששנינו אילים ממואב (תוספתא מנחות ט, יג) לפיכך משל את פורענותה בחורבן מרעה שלה. ויש להניח שהדברים נאמרו גם לגבי פסוקנו, והוא מקביל אפוא לכט, כ גם בתוכן⁽²⁵⁾.

רעיון אחר בפירוש טז, ד מלת מן הארץ שישנה במקור העברי, וכך לשונו: ספו כל דהו דישין ארעא. אך צריך לדעת שרושמי שנויי הנוסח של לא הראו על נוסח בלי מלת מן. היא גם נתגרמה על ידי השבעים ועל ידי האחרים. ונראה לי שמלת ארעא שאחרי דהו דישין אינה פירושה של מלת הארץ שאחרי מלת מן שבמקור אלא היא תוספת שהוסיף כמשלים שבלעדיו היתה מלת דישין כללית וסתמית מדי. ושתי המלים מן הארץ לא נתרגמו כלל, אולי בגלל קושי הסגנון לאמר ספו כל דהו דישין ארעא מן ארעא. גם אני מוסיף מלת בארץ ואומר תמו רומס, הבהמות הרומסות בארץ. ומסתבר שאין בארץ אלא משלים⁽²⁶⁾.

6. ואמר ביום ההוא אמרו לנמהרי לב:

חזקו אל תיראו, הנה אלהינו הנה אלהיכם הנה אלהיכם -זה קוינו לו--נקם יבוא גמול אלהים....

ויושענו... (כה, ט) הוא יבוא וישעכם (לה, ד)

מקבילה זו שונה מן הקודמות במבנה ובמשקל, היא גם אינה מתחילה במלת כי כמותן, אך כל זה, דומני, אינו נוטל כלום מערכה כמקבילה. המשותף בין שני חלקיה הוא גם בתוכן גם בצורה. בתוכן: ההכרזה שהנה ובצורה שני החלקים מתחילים באמירה וגומרים נפלאים⁽²⁷⁾.

תוצאות:

1- התקבולת אחד האלמנטים החשובים ביותר בלשון והספרות המקראית בעל ספרי המקרא ובספרי ירמיהו וישעיהו בצורה מיוחדת.

2- ספרי ירמיהו וישעיהו כוללים סוגים לשוניים ספרותיים ודקדוקים, בגלל הספרים הללו נכתבו בשיטה לשונית מיליצית מיוחדת לכן בחרתי בהם במחקר שלי.

- 3- התקבולת פנים מתבטאת לא כל על-ידי מיליציות וניבים דומים-אלא על-ידי מבנה אחד ותוכן משותף. מובן שלא באו בחשבון להקבלה אותם פסוקים, או חצאי פסוקים, המשמשים פסוק-חוזר.
- 4- לתקבולת ישנם כמה סוגים כמו: תקבולת נרדפת, תקבולת נגודית, תקבולת שלמה, שבה לכל חלק בצלע הראשונה ישנו חלק בצלע השנייה.
- 5- התקבולת פנים: צלעות מקבילות במקבילית יש שני זוגות של צלעות מקבילות מלבן, מעוין וריבוע הם מקרים פרטיים של מקבילית, ולכן גם בכל אחד מהם יש שני זוגות של צלעות מקבילות

הערות שוליים:

- 1- א. מ. הברמן, כתב לשון וספר, פרקי עיון, ירושלים, עמ"149-154.
- 2- הרן, יחזקאל, תקופות המוסדות במקרא, עיונים היסטוריים, תלאביב, תשל"ג, עמ"34-38.
- 3- ש"ד הבלין, הערך "תלמוד בבלי", האנציקלופדיה העברית, כרך לב, עמ"28-41.
- 4- ע"צ מלמד, מבוא לספרות התלמוד, ירושלים, תשכ"ב, עמ"211-221.
- 5- שרשבסקי ב"צ, "קידושין ונישואין", דיני משפחה, ירושלים תשנ"ג, עמ"102-108.
- 6- איילי, מ. הלכה ואגדה באירוי הגדות, עלי שיח 1982, עמ"123-129.
- 7- הירש ליפמאן, גבראל, שפה ברורה, ירושלים, תשכ"ז, עמ"17-21.
- 8- ע"צ מלמד, שם, עמ"241-245.
- 9- שרשבסקי ב"צ, שם, עמ"116-119.
- 10- אבניאון, איתן, מילרי במילה, ישראל, 2000, עמ"204-262.
- 11- איילי, מ. שם, עמ"136-143.
- 12- בן-יהודה, המבוא הגדול, מילון העברית הישנה והחדשה, ירושלים ת"ש, עמ"7.
- 13- צ' בר-אשר, "לשון חכמים", ספר היובל לרב מרדכי ברויאר (עורך: מ' בר-אשר), ירושלים תשנ"ב, עמ"168-172.
- 14- דר-טלשיר, "העברית בימי הבית השני - בית גידולה וגלגוליה", מחקרי תלמוד ב ירושלים תשנ"ג, עמ"26-33.
- 15- א' קומר, "לשון חז"ל", ספר חנוך ילון, ירושלים, קובץ א, תש"מד, עמ"87-101.
- 16- דר-טלשיר, שם, עמ"88-94.
- 17- ד' קוטשר, "לשון חכמים -מה טיבה", תרבות וספרות, 1956, עמ"13-18.
- 18- א' קומר, שם, עמ"127-131.
- 19- ש' שרביט, "התגבשות מחקרה של לשון חכמים", שנתון בר-אילן יה-ט תשמ"ב, עמ"139-144.
- 20- י' כהן, הלשון והרקע הלשוני של מגילת ישעיהו השלמה ממגילות ים המלח, ירושלים, תשי"ט, עמ"69-72.
- 21- ו' בן-חיים, צורת הכינויים החבורים -ה, -ה, -ה במסורתיה של הלשון העברית, ספר שמחה, אסף, ירושלים תשי"ג, עמ"109-114.
- 22- מ' לכשר, "מעמדה של העברית המקראית המאוחרת בין לשון המקרא ללשון חכמים", מחקרים בלשון, ירושלים תשמ"ז, עמ"20-26.
- 23- תב"ע צרפתי, "עיונים בסמנטיקה של לשון חז"ל ובדרשותיהם", לשוננו כט (תשכ"ה), עמ"45-53.
- 24- בועז הוס, "חכם עדיף מנביא", קבלה ד (תשנ"ט), עמ"208-210.
- 25- מושה אידל, קבלה היבטים חדשים, ירושלים תשנ"ג, עמ"61-67.
- 26- E. Y. Kutscher, *A History of the Hebrew Language*, Jerusalem-Leiden 1982, p. 138-144.
- 27- M. H. Segal, *Mishnaic Hebrew and its Relation to Biblical Hebrew and to Aramaic*, JQR (1904), p. 49-92.

מקורות:

- 1- א. מ. הברמן, כתב לשון וספר, פרקי עיון, ירושלים, עמ".
- 2- הרן, יחזקאל, תקופות המוסדות במקרא, עיונים היסטוריים, תלאביב, תשל"ג.
- 3- ש"ד הבלין, הערך "תלמוד בבלי", האנציקלופדיה העברית, כרך לב.
- 4- ע"צ מלמד, מבוא לספרות התלמוד, ירושלים, תשכ"ב.

- ٥- שרשבסקי ב"צ, "קידושין ונישואין", דיני משפחה, ירושלים תשנ"ג.
- ٦- איילי, מ., הלכה ואגדה באיורי הגדות, עלי שיח ١٩٨٢.
- ٧- הירש ליפמאן, גבריאל, שפה ברורה, ירושלים, תשכ"ז.
- ٨- אבניאון, איתן, מילרי במילה, ישראל, ٢٠٠٠.
- ٩- בן-יהודה, המבוא הגדול, מילון העברית הישנה והחדשה, ירושלים ת"ש.
- ١٠- צ' בר-אשר, "לשון חכמים", ספר היובל לרב מרדכי ברויאר (עורך: מ' בר-אשר), ירושלים תשנ"ב.
- ١١- דר-טלשיר, "העברית בימי הבית השני - בית גידולה וגלגוליה", מחקרי תלמוד ב ירושלים תשנ"ג.
- ١٢- א' קומר, "לשון חז"ל", ספר חנוך ילון, ירושלים, קובץ א, תש"מ.
- ١٣- ד' קוטשר, "לשון חכמים - מה טיבה", תרבות וספרות, ١٩٥٦.
- ١٤- ש' שרביט, "התגבשות מחקרה של לשון חכמים", שנתון בר-אילן יח-ט תשמ"ב.
- ١٥- י' כהן, הלשון והרקע הלשוני של מגילת ישעיהו השלמה ממגילות ים המלח, ירושלים, תשי"ט.
- ١٦- ו' בן-חיים, צורת הכינויים החבורים -ך-, -ק-, -ק- במסורותיה של הלשון העברית, ספר שמחה, אסף, ירושלים תשי"ג.
- ١٧- מ' לכשר, "מעמדה של העברית המקראית המאוחרת בין לשון המקרא ללשון חכמים", מחקרים בלשון, ירושלים תשמ"ז.
- ١٨- תב"ע צרפתי, "עיונים בסמנטיקה של לשון חז"ל ובדרשותיהם", לשוננו כט (תשכ"ה).
- ١٩- בועז הוס, "חכם עדיף מנביא", קבלה ד (תשנ"ט).
- ٢٠- מושה אידל, קבלה היבטים חדשים, ירושלים תשנ"ג.
21. E. Y. Kutscher, *A History of the Hebrew Language*, Jerusalem-Leiden 1982,
- . 22- M. H. Segal, *Mishnaic Hebrew and its Relation to Biblical Hebrew and to Aramaic*, JQR (1908),

סיכום:

המחקר התענין בספרי ירמיהו וישעיהו הם מן הספרים הכוללים סוגים חשובים מבחינת הבנין הלשוני הספרותי והדקדוקי, ראוי לציין כי הספרים הללו שאנו עוסקים בהם כוללים אמצעים מיליציים שונים, לכן זאת הסיבה החשובה שבחרנו את הספרים על בסיס פירוש אחד הצדדים החשובים מבחינה לשונית התקבולת פנים אחד מסוגי התקבולת שנחשבת מהמורכבים העיקריים בשירה תנכית. התקבולת אחד האמצעים המקובלים בשירה התנכית שמתבסס על משפטים בעלי תוכן מקביל הבאים זה לצד זה בדרך כלל יש בתקבולת שני משפטים כאלה, אך ייתכן להעמיד גם מספר רב יותר של משפטים מקבילים זה אחר זה. התוכן המקביל עשוי להיות דומה זה לזה, אך ניתן להביא בשני איברי התקבולת גם תכנים הפוכים ומנוגדים. התקבולת פנים שלפנינו שונות הן משאר ההתקבולת: שאנו מוצאים בספר מקרא, בגלל מתבטאת לא כל על-ידי מיליצות וניבים דומים-אלא על-ידי מבנה אחד ותוכן משותף. מובן שלא באו בחשבון להקבלה אותם פסוקים, או חצאי פסוקים, המשמשים פסוק-חזור המחקר מתענין בבעיה לשונית חשובה לכן המחקר כולל שני פרקים בנוסף לתקציר הקדמה סיכום והתוצאות.